

LIETUVIŲ KALBA (GIMTOJI)

Teksto rašymo užduotys

2009 m. valstybinis brandos egzaminas
(pagrindinė sesija)

2009 m. gegužės 20 d.

Trukmė – 3 val. (180 min.)

I. SAMPROTAVIMO RAŠINIO UŽDUOTYS

1. Parašykite 400–450 žodžių samprotavimo rašinį tema

Ar dora prisidengti kauke?

Rašydami remkitės kultūrine patirtimi (grožinės literatūros ar kitais meno kūriniais, mokslo, religijos žiniomis, tradicijomis ir t. t.) ir socialine patirtimi.

Jums gali padėti pateiktos mintys:

HAMLETAS

*...Prisiekit¹, – kaip keistai aš besielgčiau
(Man gali kartais tekti suvaidinti
Keistuolį), kad, mane išvydę tokį,
Jūs niekad... neišduosit.*

Iš Viljamo Šekspyro „Hamleto“

*Ūkininkas niekuomet nemėgdavo su šunim eiti. Labiausiai bažnyčion.
Nutarė pabaigti sugalvotą darbą ir savo sunkumo atsikratyti.*

Saldučiu, cukriniu balsu pavadino šunį į save. Atkišęs gyslotą ranką, rodė šuniui aketę, tarytum joje būtų pilna visokių gėrybių, šuniui pageidaujamų. Ūkininko veidas, nuo vėjo pamėlynavęs ir keliose vietose skustuvo suraižytas, išsitempė kaip gero aktoriaus kaukė į linksmučio žmogaus šypseną.

Iš Jurgio Savickio „Ad astra“

Juk mes nuolatos maskuojamės ir visiems (darbdaviams, pavaldiniams, kolegoms, draugams, mylimiesiems) vaidiname vis kitokį vaidmenį. Kartais būname tokie, kokius mus nori matyti aplinkiniai, kartais stengiamės įpiršti kitiems ne tikrąjį savo pavidalą, o tokį, kokį norime, kad matytų. Tik nedaugelis įstengia žmonėse ir netgi vienatvėje būti be kaukės, maksimaliai atviras aplinkai ir sau pačiam, nes tai – pavojinga.

Jurga Ivanauskaitė, rašytoja

¹ Hamletas kreipiasi į Horacijų ir kitus ištikimus draugus.

2. Parašykite 400–450 žodžių samprotavimo rašinį tema

**Ar pritartumėte žodžiams: „...žmogų net ir klystkeliuos tamsiuos/
Ne taip jau paprasta ir lengva paklaidinti“ (J. V. Gėtė, „Faustas“)?**

Rašydami remkitės kultūrine patirtimi (grožinės literatūros ar kitais meno kūriniais, mokslo, religijos žiniomis, tradicijomis ir t. t.) ir socialine patirtimi.

Jums gali padėti pateiktos mintys:

MEFISTOFELIS

*Kertu, kad šitą naivų sutvėrimą¹
Galiu nuvest klaidžiausiu takeliu,
Tik duokite man savo sutikimą.*

DIEVAS

*Aš nieko tau uždrausti negaliu,
Kol jis dar gyvas. Ir kol jis dar ieško,
Tol renkasi iš daugelio kelių.*

Iš Johano Volfgango Gėtės „Fausto“

*Neatimki, Dieve, iš manęs klydimą teisės,
Noriu pats surasti tavo kelią.
Lig tavęs gal taip ir niekad neateisiu,
Bet aš trokštu pats patirt, kaip gelia
Klaidoje širdis...*

Iš Vytauto Mačernio soneto

Vanda Juknaitė *Galvoji apie tą žmogų, kurį apvogei?*

Aleksandras *Galvojau. Ilgai galvojau.*

Vanda Juknaitė *Ką?*

Aleksandras *Ką galvojau? Jis buvo mano senas kaimynas. Jis nežinojo, kad aš apvogiau, galvoju, kad kas kitas. Jis netikėjo, aš atidaviau, atsiprašiau. Jis buvo kaip tėvas, pavogiau, bet vėl susitaikėm. Jis man atleido, sako, nors vienas žmogus yra sąžiningas.*

Iš Vandos Juknaitės knygos „Tariamas iš tamsos / pokalbiai su vaikais“

¹ Kalbama apie Faustą.

II. TEKSTO INTERPRETACIJOS UŽDUOTYS

Pasirinkite vieną iš pateiktų tekstų ir parašykite 400–450 žodžių teksto interpretaciją.

1 TEKSTAS

Jonas Biliūnas

VAGIS

(Ištrauka)

– Vagis, – dilgtelėjo galvoje mintis...

Visas drebėjau – ir iš išgąščio, ir iš džiaugsmo kartu, kad dar paspėjau laiku išeiti, nes mylėjau tą kumelį neapsakomai. Širmas, obuoliais muštas, riestu kaklu ir ilgais karčiais, nors nedidelis, bet greitas kaip stirna... visoj apylinkėje buvo žinomas. Ne vienas po 300 rublių svojo¹, niekam neatidaviau: nenorėjau parduoti; jeigu ir vesdavau jį turgun, tai tik pasigirtų.

– Ė, tat šitai kodėl tu, per slenkstį vedamas, jau kelintą dieną ražais, – atsiminiau. – Pats, nabagas, nelaimę jautei.

Bet ką turėjau daryti? Pulti vidun? O galbūt tenai ne vienas yra: užmuš kaip žvirblį iš revolverio ar nudurs peiliu kaip paršą. Bėgti pasišauktų vyrų? O tuo tarpu ims ir išsives kumelį: tiek ir tematysi. O rankose nieko o nieko neturėjau. Namuose vėl nei šaudyklės, nei revolverio nebuvo, – vis savo kumščiu pasitikėdavau.

Nėra kas daryti... girdžiu, kad jau vedasi... Pamačiau čia pat ant skiedryno didelę medinę kūlę², akies mirksniu prišokau prie jos, nusitvėriau abiem rankom ir užsislėpiau už durų šulo. Laukiu... O širdis, rodos, ims ir iššoks iš krūtinės... Juntu, kad jau visai nebetoli... Ir šitai duryse pasirodo žila barzda – išlenda... burlokas³...

Kaip daviau kūle per galvą, – net žagtelėjo ir parkrito negyvas ant žemės, nei vieno žodžio neprataręs.

Sužvengė linksmas kumelys, mane pamatęs. Kaip beprotis pripuoliau prie jo, apkabinau kaklą, – ir bučiavau, verkiu. O jis padėjo man ant peties savo galvą ir romiai, maloniai žvengia...

Pagalčiau atbudau kaip iš miego. Atsiminiau, kad žmogų užmušiau: šiurpas mane visą paėmė, plaukai ant galvos atsistojo. Kur aš jį dabar dėsiu, ką darysiu?..

Pasilenkiau, apčiupinėjau burloką: atradau už ančio revolverį primuštą⁴, peilį prie diržo prisegtą. Supratau, kad nebūčiau gyvas likęs, jeigu tiesiai priešais jį būčiau ėjęs. Įsivaizdavau sau visą nelaimę: savo mylimąją, vestuves, ūkį ir visą gyvenimą, – visa būtų pražuvę. O dabar?.. Šiurpuliai paėmė vėl visą: juk patirs, sužinos, kad aš tat padariau, – kas mane laukia – kalėjimas, teismas ir galbūt katorga?..

Šokau kaip jautis, byzdėlės įkastas. Apsivilkau, pasikinkiau kumelį, įverčiau numirėlį važin ir, kaip tik arklys gali šokti, pasileidau vieškeliu: tik dulka sniegas iš po važio ir švilpia ausyse vėjas. Nuvažiavau kokį dešimtį varstų, sustojau, išverčiau numirėlį pagriovėn, užmoviau dar ant jo galvos jo paties seną apynasrį ir apsigrėžęs vėl parlėkiau kaip paukštis namo. Nusikinkiau, kumelį vėl įleidau gurban⁵, duris užrakinau ir, tarsi nieko neatsitiko, nuėjau rūman ir atsiguliau... Niekas manęs negirdėjo ir nematė nei važiuojant, nei parvažiuojant; niekam nei vienu žodžiu apie tą atsitikimą neprasitariau... tik kunigui per išpažintį pasisakiau...

Kitą dieną rado tą numirėlį pagriovėje. Suvažiavo žmonės, policija, rado prie lavono revolverį ir peilį, pamatė ant jo galvos apynasrį – suprato, už ką užmuštas. Žmonės kuone visi atvirai pripažino, kad taip „tokiam“ ir reikėjo. Policija pakalbėjo, paklausinėjo, bet kaltininko taip ir nebeieškojo... Tuo visa ir pasibaigė...

¹ Svoti – *tarm.* siūlyti.

² Kūlė – medinis įrankis kalti.

³ Burliokas – Rusijos (iki XX a. pradžios) darbininkas, upių laivų, baržų vilkikas, irkluojujas.

⁴ Primuštas – užtaisytas.

⁵ Gurbas – *ryt.* tvartas.

RIBOTO NAUDOJIMO

(iki teisėtai atskleidžiant vokus, kuriuose yra valstybinio brandos egzamino užduoties ar jos dalies turinys)

LIETUVIŲ KALBA (GIMTOJI) ♦ Teksto rašymo užduotys ♦ 2009 m. valstybinis brandos egzaminas ♦ Pagrindinė sesija

Aprimau ir aš kiek. Greitai po to atsitikimo vedžiau, vaikų paskui susilaukiau... Tačiau ilgai tasai žmogus mano akyse stovėjo, – kaip koks kirminas krūtinę man ėdė. Dažnai per miegą baisiai surikdavau, visas šaltu prakaitu apipiltas atbusdavau ir kelias dienas, galvą nuleidęs, vaikščiodavau. Išsigandusi pati pradėjo klausinėti, kas yra. Ilgai nesakiau, pagaliau prisipažinau. Ramino ji mane, – rodės, lengviau kiek ant krūtinės darėsi, bet pabuvus ir vėl pradėdavo kirminas krimsti. Ir išpažinties vaikščiodavau, ir bažnyčiai duodavau: lengviau ir ramiau po to būdavo... Taip visą savo amžių išgyvenau, visame kame buvau laimingas, žilo plauko susilaukiau, nieko, rodos, nenuskriaudžiau, pirštu nepalytėjau. Ir tas tik vienas atsitikimas ramumo neduoda...

Gal geriau būčiau padaręs, jeigu atvirai valdžiai būčiau prisipažinęs, teismo rankosna atsidavęs. Ne kartą jau rengiaus taip padaryti... Bet viena tik mintis, kad galiu kalėjiman pakliūti arba Sibirą pamatyti, kad galiu savo ūkį pražudyti, savo pačią ir vaikus nelaimingus padaryti, – visados nuo to žingsnio mane sulaikydavo.

Galbūt prisipažinęs ir liuosas⁶ būčiau palikęs, gal ir nieko bloga nebūtų man padarę, bet kaip tik ateidavo galvon mintis, kad gali prisieiti savo kraštas palikti, jo nebepamatyti – visas drebėjau... ir tylėjau. Žinojau, kad pakliuvęs ne tik pražūčiau, bet ir iš tiesų gal tikru žmogžudžiu iš tenai išeičiau, nes kalėjimai juk nepataiso žmonių, tik visai juos pagadina. O aš juk viena teieškojau ir ieškau: savo sąžinės nuraminti, ne dar didžiau jos sutepti. Juk aš tik savo nuosavybę gyniau... Kitos išeiigos neturėjau, jeigu nenorėjau pats būti užmuštas... Tegu jis ir iš bado vogė, – vis tiek būtų mane užmušęs...

Tyliu ir dabar. Nenoriu ir bijau, senatvės susilaukęs, savo kraštą palikti, su šeimyna persiskirti. Netikiu, kad baisus kalėjimas galėtų mano dūšiai⁷ nekaltybę sugrąžinti, sąžinę nuraminti. Tokio sąžinės nuraminimo ieškau tik išpažintyje, maldoje, darbuose ir pas savo kaimynus, kuriems savo širdies žaizdas atidengiu...

O dėlto ir dabar dažnai dažnai tas pats kirminas mano širdį graužia. Ir nežinau dar, ką pasakys man už tai Visagalis...

J. Biliūnas. Raštai, 1 t. – V., Vaga, 1980

⁶ Liuosas – *svet.* laisvas.

⁷ Dūšia – *svet.* siela, dvasia.

2 TEKSTAS

Henrikas Radauskas

Iš rinkinio „Strėlė danguje“

PAVASARIO NAKTIS

Skambi lakštingala triukšmingai gieda.
Alyvom kvepia senstanti naktis.
O žalias mėnuo per medžius atrieda
Ir ima šviesti tiesiai į akis.

Atsiminimai skrenda mėnesienoj
Kaip angelai, ir aš nebegaliu
Užmigt nuo liepos silueto sienoj
Ir nuo žalių mėnulio spindulių.

O laikrodis kartoja seną melą,
Kad laimė šypsosi, kad ji gera,
Ir bėga jo tikėjimas per stalą
Į džiaugsmą didelį, kurio nėra.

H. Radauskas. Eilėraščiai. – V., *Vaga*, 1980

3 TEKSTAS

Vanda Juknaitė**STIKLO ŠALIS**

(Ištrauka)

Laisvąjį dienos laiką moteris su vaikais praleisdavo laukymėje. Čia tvyrojo skaidri rudens ūkana. Skrendančius į pietus paukščius vaikas matė pirmą kartą. Krykdamis sausais girgždančiais balsais, jie lėkė virš laukymės trikampe vora. Vis stodamiesi į trikampio pradžia, paukščiai voroje keitėsi vietomis.

Moteris pakėlė iš vežimėlio mažylį, paguldė delnuose, atgrėžusi jo veidą į dangų. Išsproginęs akis, vaikas raitydamasis grėžiojosi į šonus. Kai jo skruostas pajusdavo šiltą motinos rankų odą, jis imdavo seilėdamasis žiotis.

Vyresnysis stovėjo užvertęs galvą.

- Mama, kodėl jie keičiasi vietomis?
- Pirmajam reikia krūtine praskirti orą.
- Jis pavargsta?
- Tikriausiai.

Grįžęs iš darbo vyras rado juos dar laukymėje. Kai susitvarkę buteliukus ir vystyklus vyras ir moteris sėdo gerti arbatos, buvo jau visai tamsu. Jie gerdavo arbatą tylėdami, tačiau šį kartą moteris ištarė:

- Man regis, su vyresniu juo kažkas negerai.
- Kodėl tu taip manai?

Ji papasakojo, kas buvo atsitikę dieną.¹ Vyras tylėdamas gėrė arbatą. Puodelį laikė aukštai, apglėbęs jį abiem rankom.

- Ką galvoji?

Viršuje pravirko kūdikis. Moteris skubiai išėjo iš virtuvės, pakilo laiptais į vaikų kambarį. Kai ji sugrįžo, vyras tebesėdėjo su puodeliu rankose.

- Kodėl tyli?

Vyras nieko jai nesakė, ir moteris pakartojo klausimą.

- Ką tu galvoji?
- Tau reiktų išeiti iš namų prasiblaškyti.
- Taip, bet...
- Nueik bent pas gydytoją.
- Iš tiesų. Pagalvosiu.

Jis pasisiūlė naktį pabudėti prie kūdikio. Moteris atsigulė savo kambaryje. Tačiau ir iš čia jautė mažylį: kiekvieną gilesnį jo atodūsi, skruosto, rankos brūkštelėjimą per pagalvėlę. Jis tebebuvo vienas. Ji pabusdavo iš miego kūdikiui dar nepravirkus, užeidavo į kambarį, nepažadindama nei vyro, nei vaiko, pakeisdavo vystyklus ir vėl užsnūsdavo budriu katės miegu.

V. Juknaitė. Šermentys. – V., *Alma littera*, 2000

¹ Vaikas tikėjosi sulaukti dingusio šuns, todėl vedamas pietų miego ėmė prašyti motinos nerakinti durų, o jai nesutikus, pradėjo klykti, trypti kojomis ir verkti.

RIBOTO NAUDOJIMO

(iki teisėtai atskleidžiant vokus, kuriuose yra valstybinio brandos egzamino užduoties ar jos dalies turinys)

(iki teisėtai atskleidžiant vokus, kuriuose yra valstybinio brandos egzamino užduoties ar jos dalies turinys)